

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-142>

УДК 369.04:368(477)

ІНСТИТУЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФІНАНСОВІ ДЕТЕРМІНАНТИ

INSTITUTIONAL TRANSFORMATION OF THE SOCIAL INSURANCE SYSTEM IN UKRAINE: REGULATORY-LEGAL AND ORGANIZATIONAL-FINANCIAL DETERMINANTS

Грегорашук Андрій Любомирович

аспірант,

Західноукраїнський національний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-2556-401X>

Hrehorashchuk Andriy

West Ukrainian National University

Здійснено комплексний аналіз інституційної трансформації системи соціального страхування в Україні з позицій еволюції її нормативно-правових та організаційно-фінансових засад. Розкрито перехід від радянської бюджетно-розподільчої моделі соціального забезпечення до ризик-орієнтованої страхової системи, що базується на цільовому акумулюванні коштів у позабюджетних фондах та реалізації страхових прав за настання визначених соціальних ризиків. Виокремлено ключові етапи формування системи соціального страхування в Україні. Обґрунтовано, що інституційні зміни останнього десятиліття, попри підвищення стабільності соціальних виплат, супроводжуються послабленням самоврядних механізмів і фінансової автономії страхових інститутів. Визначено напрями подальших досліджень, пов'язані з пошуком балансу між централізацією управління та інституційною ефективністю системи соціального страхування.

Ключові слова: соціальне страхування, інституційна трансформація, фонди соціального страхування, єдиний соціальний внесок, пенсійне страхування, страхування на випадок безробіття, страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, медичне страхування.

A comprehensive analysis of the institutional transformation of the social insurance system in Ukraine is conducted through the prism of the evolution of its regulatory-legal and organizational-financial foundations. The study reveals the specific features of the transition from the Soviet budgetary-distributive model of social welfare to a risk-oriented insurance system, which предусматриває targeted accumulation of resources in extrabudgetary funds, personalization of insurance rights, and the provision of benefits upon the occurrence of defined insured events. The key stages in the formation of the social insurance system in Ukraine are identified, including: the institutional separation of pension insurance and the establishment of the Pension Fund of Ukraine as a basic financial institution; the legal consolidation of the principles and types of compulsory state social insurance and the parity model of governance; the formation of specialized funds by types of social risks combining compensatory, preventive, and rehabilitative functions; the introduction of the single social contribution as a mechanism for unification and centralization of insurance contribution administration; and the subsequent consolidation of insurance institutions and transformation of governance models under conditions of macroeconomic instability and martial law. It is substantiated that the institutional changes of the last decade, aimed at increasing system manageability and ensuring the continuity of social payments, have been accompanied by a gradual weakening of self-governance elements and financial autonomy of social insurance funds, which are defining features of classical social insurance models. It is shown that the contemporary social insurance model in Ukraine is characterized by a combination of insurance-based and budgetary-administrative elements, which determines its hybrid institutional nature. Emphasis is placed on the fact that compulsory health insurance has not acquired a completed institutional form, while since 2017 a budgetary-contractual model of healthcare financing based on state financial guarantees has dominated

in Ukraine, which functionally differs from classical insurance approaches. The directions for further research are outlined, focusing on the assessment of long-term institutional consequences of the centralization of social insurance governance and on finding a balance between financial sustainability, administrative efficiency, and the preservation of the insurance-based nature of the system.

Keywords: social insurance, institutional transformation, social insurance funds, single social contribution, pension insurance, unemployment insurance, insurance in case of temporary disability, insurance against occupational accidents and occupational diseases resulting in loss of working capacity, health insurance.

Постановка проблеми. Трансформація системи соціального страхування в Україні є одним із ключових напрямів інституційних змін у соціальній сфері, пов'язаних із переходом від радянської бюджетно-розподільчої моделі соціального забезпечення до страхових механізмів захисту соціальних ризиків. У період незалежності було сформовано нормативно-правові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування, створено спеціалізовані страхові фонди та реалізовано структурні реформи, спрямовані на підвищення фінансової стійкості й керованості системи. Водночас розвиток соціального страхування в Україні відбувався нерівномірно й супроводжувався суперечливими інституційними процесами. Поряд із нормативним закріпленням страхових принципів фінансування, солідарності та цільового використання коштів, подальша централізація адміністрування внесків і консолідація фондів зумовили звуження елементів самоврядування та фінансової автономії, характерних для класичних моделей соціального страхування.

Актуальність зазначеної проблематики посилилася в умовах макроекономічної нестабільності, демографічних змін, тінізації ринку праці та воєнного стану, що загострило потребу у стабільному фінансовому забезпеченні соціальних виплат. За таких обставин реформування соціального страхування дедалі більше орієнтується на управлінську централізацію та фіскальну ефективність, що зумовлює необхідність наукового аналізу еволюції його нормативно-правових та організаційно-фінансових засад і оцінки їх впливу на функціонування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми становлення, функціонування та реформування системи соціального страхування в Україні, зокрема її нормативно-правових, фінансових та організаційних аспектів, висвітлено у працях В. О. Безуглої, Д. М. Загірняка, Л. П. Шаповал [1], О. Хитрої, Т. Бекерської [2], М. Бондаря [3], С. Прохоровської,

Г. Кулини, М. Стецька [4] та ін. У зазначених дослідженнях розглядаються теоретичні засади соціального страхування, особливості нормативного регулювання соціального захисту населення, фінансові механізми функціонування страхових фондів і напрями реформування системи в умовах соціально-економічних трансформацій. Водночас недостатньо дослідженими залишаються інституційні наслідки централізації управління соціальним страхуванням та зміни моделей його організаційно-фінансового забезпечення. У зазначених працях розглядаються теоретичні засади соціального страхування, його роль у системі соціального захисту населення, моделі фінансування та управління страховими фондами, проблеми фінансової стійкості й взаємозв'язок соціального страхування з ринком праці та демографічними процесами. Водночас, попри значний науковий доробок, недостатньо комплексно дослідженими залишаються питання інституційної трансформації соціального страхування в умовах централізації адміністрування страхових внесків, консолідації страхових фондів і зміни моделей управління. Зокрема, потребують подальшого наукового осмислення наслідки інституційних змін у механізмах самоврядування та фінансової автономії страхових фондів для збереження страхової природи системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в сучасних соціально-економічних умовах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз еволюції системи соціального страхування в Україні крізь призму трансформації її нормативно-правових та організаційно-фінансових засад і визначення ключових змін, що сформували сучасну модель загальнообов'язкового державного соціального страхування. Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення таких завдань: дослідити особливості становлення системи соціального страхування в Україні на етапі переходу від бюджетно-розподільчої моделі до страхових механізмів соціального захисту; проаналізувати розвиток нормативно-право-

вого забезпечення та інституційної структури загальнообов'язкового державного соціального страхування; оцінити наслідки централізації управління та фінансування соціального страхування для функціонування системи в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Початковий етап трансформації соціального страхування в Україні був детермінований функціонуванням системи соціального забезпечення, успадкованої від радянської соціально-економічної моделі. У межах цієї моделі соціальний захист населення виступав складовою державної соціальної політики та реалізовувався переважно через централізовані бюджетно-розподільчі механізми. Відповідно, соціальні виплати виконували функцію загального соціального утримання і не ґрунтувалися на індивідуальних страхових правах, що в класичних соціально-страхових системах пов'язані з участю у сплаті внесків і настанням конкретних соціальних ризиків. За таких умов не відбувалося становлення автономного інституту соціального страхування: фінансові джерела залишалися невідокремленими від бюджету, управління здійснювалося в межах державоцентричної моделі, а система страхових ризиків не була інституційно структурована як цілісний і взаємопов'язаний механізм.

Характерною рисою радянської моделі була відсутність реального страхового принципу. Формально внески підприємств існували, однак вони не мали персоніфікованого характеру й не забезпечували прямого зв'язку між обсягом внесків конкретного працівника (або роботодавця за нього) та рівнем соціального забезпечення. У практичному аспекті це означало низький рівень еквівалентності системи: обсяг соціальних прав лише обмежено залежав від індивідуального страхового стажу та участі застрахованих осіб у формуванні фінансових ресурсів фондів. Крім того, управління соціальними фондами здійснювалося переважно державними органами без залучення застрахованих осіб і роботодавців до прийняття ключових рішень, що обмежувало громадський контроль, знижувало прозорість руху коштів і формувало слабкі стимули до підвищення ефективності соціальних видатків.

Висока залежність соціального забезпечення від стану державних фінансів стала ключовим обмеженням радянської спадщини в умовах економічних шоків початку 1990-х років. Гіперінфляція, скорочення виробництва, руйнування усталених фінансо-

вих зв'язків і падіння доходів бюджету спричинили хронічний дефіцит ресурсів для соціальних виплат, що створило ситуацію, за якої державна система соціальних гарантій потребувала структурної інституційної перебудови: виокремлення окремих сегментів соціального забезпечення в автономні фонди з цільовими джерелами фінансування та більш визначеними механізмами адміністрування.

Нормативною передумовою становлення пенсійного страхування стало ухвалення у 1991 р. Закону України «Про пенсійне забезпечення», який закріпив нові підходи до формування пенсійних прав, пов'язаних з трудовою діяльністю та стажем, і започаткував відокремлення фінансових механізмів пенсійних виплат від системи державного бюджету [5]. Продовженням інституційних змін стало створення у 1992 р. Пенсійного фонду України (ПФУ) як спеціалізованого позабюджетного фінансового інституту, що акумулював цільові внески та здійснював фінансування пенсійних виплат [6]. Інституційне значення створення ПФУ полягало насамперед у тому, що пенсійні зобов'язання держави почали пов'язуватися з діяльністю окремої організації-страховика, а пенсійні фінансові потоки – з централізованим фондом, що було принципово важливо в умовах макроекономічної нестабільності початку 1990-х років, коли хаотичність бюджетних надходжень і видатків посилювала ризики невиплати пенсій. Через ПФУ було сформовано єдиний механізм мобілізації внесків і перерозподілу коштів, що сприяло мінімізації регіональних диспропорцій у забезпеченні пенсіонерів і підвищувало керованість пенсійної системи.

Водночас на цьому етапі ПФУ не відповідав у повному обсязі класичній моделі соціального страхування. Формальне відокремлення від державного бюджету не трансформувалося у повноцінну інституційну автономію, оскільки ПФУ залишався інтегрованим у систему державного управління, а самоврядні та паритетні механізми прийняття рішень не були інституційно реалізовані. Пенсійне фінансування зберігало солідарний характер, а обмеженість персоніфікованого обліку внесків знижувала можливості індивідуалізації пенсійних прав. Проте, попри ці обмеження, ПФУ доцільно розглядати як базовий структурний елемент формування національної системи загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Важливою спробою концептуального переосмислення соціального захисту стало

ухвалення у 1993 р. Концепції соціального забезпечення населення України [7]. На рівні державної політики було задекларовано поетапний перехід до соціального страхування на основі страхових внесків, персоніфікації участі застрахованих осіб та фінансової відокремленості страхових фондів від державного бюджету. Документ фактично сформулював нове бачення соціального страхування як самостійного інституту захисту від ключових соціальних ризиків, який має функціонувати на принципах солідарності, відповідальності та участі економічно активного населення у фінансуванні соціальних виплат. Однак Концепція мала переважно програмно-декларативний характер та не супроводжувалася створенням повноцінних механізмів реалізації – насамперед щодо чітко визначених джерел фінансування, суб'єктів управління та процедур адміністрування внесків. У результаті сформувалася невідповідність між задекларованими принципами соціального страхування та реальною практикою функціонування системи соціального забезпечення в першій половині 1990-х років.

Принципово новим етапом стало ухвалення у 1998 р. Закону України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», який закріпив модель соціального страхування як цілісну підсистему соціальної політики держави [8]. У Законі було здійснено важливе нормативне розмежування понять «соціальне забезпечення» і «соціальне страхування», а також визначено базові принципи: обов'язковість страхування працюючих осіб, законодавче визначення умов і порядку страхування, солідарність та субсидіарність, цільове використання коштів фондів, державні гарантії реалізації прав застрахованих осіб. Окремо варто відзначити закріплення принципу паритетної участі представників держави, роботодавців і застрахованих осіб в управлінні системою. Не менш важливим стало структурування видів соціального страхування за ризиками: пенсійне; у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням; медичне; від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання; на випадок безробіття тощо. Закон також визначив, що кожен вид соціального страхування має регулюватися окремим спеціальним законом, і закріпив можливість створення окремих фондів як самостійних позабюджетних інститутів, упо-

вноважених акумулювати внески та здійснювати соціальні виплати.

Водночас, вагомим етапом розвитку соціального страхування в Україні стало формування Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, діяльність якого була спрямована на забезпечення страхового захисту від соціальних ризиків, пов'язаних із трудовою діяльністю. Нормативною основою функціонування Фонду стало ухвалення в 1999 р. Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», яким уперше на законодавчому рівні було врегульовано страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання як самостійний вид соціального страхування [9]. Принципова особливість відповідної моделі полягала в поєднанні превентивної, компенсаційної та реабілітаційної функцій: система була спрямована не лише на виплати, але й на профілактику виробничого травматизму та відновлення працездатності постраждалих. Особливістю відповідної моделі було солідарне фінансування без участі працівників у сплаті страхових внесків, що відповідало підходу, за якого роботодавець, як суб'єкт організації виробничого процесу, несе основну фінансову відповідальність за ризики виробничого травматизму та професійних захворювань. Функціонально діяльність відповідного Фонду концентрувалася на матеріальному забезпеченні та соціальних послугах: виплати при тимчасовій і стійкій втраті працездатності, відшкодування шкоди, одноразові та щомісячні виплати при інвалідності або смерті потерпілого, фінансування медичної, професійної та соціальної реабілітації.

У 2000 р. відбулося створення Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Нормативне закріплення безробіття як страхового випадку і прив'язка соціальних прав до попередньої участі у трудовій діяльності та сплати внесків посилили страхову природу відповідного виду забезпечення [10]. Важливим здобутком став диференційований підхід до розміру та тривалості допомоги залежно від страхового стажу, а також поєднання грошових виплат із комплексом соціальних послуг (профпідготовка, перепідготовка, сприяння працевлаштуванню), що означало розширення функцій Фонду від пасивної ком-

пенсації втрати доходу до інструменту відновлення та підтримки економічної активності населення. Специфіка страхування на випадок безробіття полягає у його тісній інтеграції з державною політикою зайнятості, що зумовлює організаційний зв'язок із Державною службою зайнятості. Фонд виконує подвійну роль: забезпечує реалізацію страхових прав і водночас слугує інструментом активної політики на ринку праці, фінансуючи заходи підвищення мобільності робочої сили, перекваліфікації та підтримки зайнятості.

Наступним етапом розвитку системи соціального страхування стало формування у 2001 р. механізму страхового захисту на випадок тимчасової втрати працездатності та пов'язаних соціальних витрат, що супроводжувалося створенням Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, правові та організаційні засади діяльності якого визначалися Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням» від 18.01.2001 р. [11]. На відміну від страхування на випадок безробіття, цей вид страхування має виразно компенсаційний характер: його завданням є забезпечення безперервності доходу в період тимчасової непрацездатності. Система передбачала як грошові виплати (лікарняні, допомога на поховання), так і соціальні послуги оздоровчого характеру (санаторно-курортне лікування, оздоровлення дітей тощо), що формувало важливий сегмент короткострокових соціальних ризиків, який доповнював довгострокові механізми пенсійного забезпечення.

Важливим етапом інституційного становлення пенсійного страхування стало запровадження у 2003 р. Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», який заклав основу страхової моделі пенсійної системи, посилив роль страхового стажу як базової умови набуття пенсійних прав [12]. Закон також закріпив багаторівневу архітектуру пенсійної системи, що відповідало загальноєвропейським уявленням про диверсифікацію пенсійних джерел.

Попри формування спеціалізованих фондів, наприкінці 1990-х – на початку 2000-х років система характеризувалася множинністю механізмів збору внесків, різними процедурами обліку та контролю, що ускладнювало забезпечення фінансової збалансованості. Тінізація ринку праці, неста-

більність макроекономічної кон'юнктури й слабкі інструменти контролю знижували повноту надходжень і формували нерівномірність фінансового забезпечення окремих видів соціального страхування. У цих умовах модернізація фінансового механізму стала логічним кроком: у 2010 р. ухвалено Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», який запровадив ЄСВ та змінив множинність окремих страхових платежів єдиним внеском, що зменшило адміністративне навантаження на роботодавців і уніфікувало правила нарахування та сплати [13]. Передача функцій адміністрування ЄСВ органам ДПСУ сприяла фіскалізації управління страховими надходженнями та централізації контролю за їх справлянням. Запровадження ЄСВ стало інституційним чинником перерозподілу управлінських повноважень у системі соціального страхування, що обмежило фінансову автономію фондів та зумовило їх поступову переорієнтацію з управління доходною базою на виконання функцій розподілу та забезпечення соціальних виплат.

Подальша трансформація системи соціального страхування відбувалася у напрямі консолідації фондів, що було зумовлено необхідністю оптимізації адміністративних витрат, посилення керованості та фінансової стійкості. Правовою основою консолідації фондів стало схвалення 28 грудня 2014 р. Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці». У результаті відбулося утворення Фонду соціального страхування України (ФССУ) шляхом злиття Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань і Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності [14].

Важливо, що Фонд на випадок безробіття зберіг окремий статус, що пояснюється його специфікою: поєднанням страхових виплат із активною політикою зайнятості та тісною інтеграцією з державною службою зайнятості. ПФУ також продовжував функціонувати як окремий інститут пенсійного страхування. Проте в умовах функціонування ЄСВ і централізації його адміністрування поступово зменшувалася інституційна доцільність існування ФССУ. Відсутність прямого зв'язку між надходженнями внесків і здійсненням виплат, дублювання окремих функцій, ускладнення

управлінських процедур і зростання адміністративних витрат формували підґрунтя для наступного етапу - ще глибшої консолідації.

Відтак у 2022–2023 рр. в Україні відбулась реформа, у контексті якої відбулось приєднання ФССУ до ПФУ. Нормативною основою трансформації став Закон України Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 21 вересня 2022 р. [15]. Відповідно до Закону з 1 січня 2023 р. ФССУ припинив існування як окремий інститут, а всі його права, обов'язки, майно, фінансові ресурси та функції перейшли до ПФУ, що було зумовлено сукупністю структурних, фінансових та управлінських чинників, які загострилися в умовах повномасштабної війни та різкого скорочення фінансових ресурсів держави.

У результаті ПФУ став єдиним уповноваженим органом управління соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку, поєднуючи функції страховика, адміністратора й контролюючого суб'єкта. Територіальні органи ПФУ взяли на себе призначення, фінансування та контроль за виплатами, а також перевірку обґрунтованості листків непрацездатності на основі електронних реєстрів. Проте наслідки реформи мають подвійний характер. З одного боку, консолідація управління підвищила керованість, дозволила усунути дублювання функцій і забезпечила стабільність виплат у кризових умовах. З іншого боку, зосередження управління соціальними ризиками в єдиному інституційному суб'єкті трансформувало модель управління у напрямі централізації, зменшуючи значення самоврядних механізмів, притаманних класичним соціально-страховим системам.

Окремим і дискусійним напрямом еволюції соціального страхування залишається загальнообов'язкове медичне страхування. Упродовж періоду незалежності Україна перебувала у стані пошуку оптимальної моделі фінансового забезпечення охорони здоров'я. У межах законодавчого формування державної політики у сфері охорони здоров'я було розроблено та подано низку законодавчих ініціатив, що відображали різні концептуальні підходи до організації медичного страхування: від солідарної страхової моделі з домінуванням держави до конкурентної моделі із залученням страхових компаній. Відсутність узгодженої концепції, суперечливість підходів

та складність визначення джерел фінансування зумовили те, що загальнообов'язкове медичне страхування так і не було імplementоване на практиці.

Відтак, ухвалення у 2017 р. Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» інституційно закріпило перехід до бюджетно-контрактної моделі фінансування охорони здоров'я, за якої держава виступає єдиним платником медичних послуг у межах Програми медичних гарантій, а фінансування здійснюється за принципом «гроші йдуть за пацієнтом». У подальші роки спостерігалися спроби поєднати модель державних фінансових гарантій з елементами страхового підходу, однак вони не призвели до створення цілісної страхової системи [16].

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що становлення та розвиток системи соціального страхування в Україні мали поетапний і суперечливий характер, зумовлений переходом від радянської бюджетно-розподільчої моделі соціального забезпечення до страхових механізмів управління соціальними ризиками. Початковий етап трансформації характеризувався домінуванням державоцентричного управління, відсутністю чіткого зв'язку між сплатою внесків і реалізацією соціальних прав та незавершеністю страхової інституційної логіки.

Створення Пенсійного фонду України та подальше нормативне закріплення принципів загальнообов'язкового державного соціального страхування заклали організаційно-фінансові основи формування ризикорієнтованої моделі соціального захисту. Формування спеціалізованих фондів за видами соціальних ризиків у кінці 1990-х – на початку 2000-х років сприяло інституційному структуруванню системи та розширенню її функціонального змісту. Запровадження єдиного соціального внеску й централізація його адміністрування забезпечили уніфікацію страхових платежів і підвищення фінансової дисципліни, водночас зумовивши зменшення автономії страхових фондів і посилення централізованих управлінських механізмів. Подальша консолідація фондів соціального страхування, зокрема їх інтеграція до Пенсійного фонду України, підвищила керованість системи та стабільність виплат в умовах кризових викликів.

Встановлено, що загальнообов'язкове медичне страхування в Україні не набуло завершеної інституційної форми, а після

2017 року домінує бюджетно-контрактна модель фінансування охорони здоров'я. Загалом сучасна система соціального страхування України має гібридний характер і потребує подальшого вдосконалення з позицій узгодження ефективності державного регулювання, фінансової стійкості та інституційної самостійності страхових механізмів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Безугла В.О., Загірняк Д.М., Шаповал Л. П. Соціальне страхування : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 208 с.
2. Хитра О., Бекерська Т. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту населення в Україні. *Академічні візії*. Випуск 43/2025. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16937556>. (дата звернення: 20.01.2026)
3. Бондар М. Соціальне забезпечення та соціальний захист в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 34. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-10>. (дата звернення: 20.01.2026)
4. Прохоровська С., Кулина Г., Стецько М. Реформування системи соціального страхування в Україні : проблемні аспекти та ключові завдання. *Світ фінансів*. 2022. № 3(72). С. 66-82 DOI: 10.35774/SF2022.03.066
5. Закон України «Про пенсійне забезпечення» № 1788-XII від 05.11.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text> (дата звернення: 20.01.2026)
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про створення Пенсійного фонду України» № 39 від 28.01.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39-92-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.01.2026)
7. Постанова Верховної Ради України «Про проект Концепції соціального забезпечення населення України» № 3758-XII від 21.12.1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3758-12?utm_source=chatgpt.com#Text (дата звернення: 20.01.2026)
8. Закон України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 16/98-ВР від 14.01.1998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.01.2026)
9. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» № 1105-XIV від 23 вересня 1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14/ed19990923#Text> (дата звернення: 20.01.2026)
10. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» № 1533-III від 02.03.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text> (дата звернення: 20.01.2026)
11. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням» № 2240-III від 18.01.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2240-14#Text> (дата звернення: 20.01.2026)
12. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-IV від 09.07.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15/ed20030709#Text> (дата звернення: 20.01.2026)
13. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 2464-VI від 08.07.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>. (дата звернення: 20.01.2026)
14. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» № 77-VIII від 28.12.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-19#Text> (дата звернення: 20.01.2026)
15. Закон України Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 2620-IX від 21 вересня 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2620-20#Text> (дата звернення: 20.01.2026)
16. Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» № 2168-VIII від 19.10.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text> (дата звернення: 20.01.2026)

REFERENCES:

1. Bezuhla V. O., Zahirniak D. M., Shapoval L. P. (2011) *Sotsialne strakhuvannia: navchalnyi posibnyk* [Social insurance: textbook]. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury, 208 p. (in Ukrainian)
2. Khytra O., Bekerska T. (2025) *Normatyvno-pravove zabezpechennia sotsialnoho zakhystu naselennia v Ukraini* [Regulatory and legal support of social protection of the population in Ukraine]. *Akademichni vizii – Academic Visions*, vol. 43. Available at: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16937556> (accessed January 20, 2026).
3. Bondar M. (2021) *Sotsialne zabezpechennia ta sotsialnyi zakhyst v Ukraini* [Social security and social protection in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 34. Available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-10> (accessed January 20, 2026).

4. Prokhorovska S., Kulyna H., Stetsko M. (2022) Reformuvannia systemy sotsialnoho strakhuvannia v Ukraini: problemni aspekty ta kluchovi zavdannia [Reforming the social insurance system in Ukraine: problematic aspects and key tasks]. *Svit finansiv – World of Finance*, vol. 3(72), P. 66–82.

5. Pro pensiine zabezpechennia: Zakon Ukrainy No 1788-XII vid 05.11.1991 [On Pension Provision: Law of Ukraine No. 1788-XII dated November 5, 1991]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text> (accessed January 20, 2026) (in Ukrainian).

6. Pro stvorennia Pensiinoho fondu Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy No 39 vid 28.01.1992 [On the Establishment of the Pension Fund of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 39 dated January 28, 1992]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39-92-%D0%BF#Text> (accessed January 20, 2026) (in Ukrainian).

7. Pro proekt Kontseptsii sotsialnoho zabezpechennia naseleння Ukrainy: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy No 3758-XII vid 21.12.1993 [On the Draft Concept of Social Security of the Population of Ukraine: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine No. 3758-XII dated December 21, 1993]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3758-12#Text> (accessed January 20, 2026) (in Ukrainian).

8. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia: Zakon Ukrainy No 16/98-VR vid 14.01.1998 [Fundamentals of the Legislation of Ukraine on Mandatory State Social Insurance: Law of Ukraine No. 16/98-VR dated January 14, 1998]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed January 20, 2026) (in Ukrainian).

9. Pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia vid neshchasnoho vypadku na vyrobnytvstvi ta profesiinoho zakhvoriuvannia, yaki sprychynily vtratu pratsezdatsnosti: Zakon Ukrainy No 1105-XIV vid 23.09.1999 [On Mandatory State Social Insurance Against Industrial Accidents and Occupational Diseases that Caused Disability: Law of Ukraine No. 1105-XIV dated September 23, 1999]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14> (accessed January 20, 2026) (in Ukrainian).

10. Pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia na vypadok bezrobittia: Zakon Ukrainy No 1533-III vid 02.03.2000 [On Mandatory State Social Insurance in Case of Unemployment: Law of Ukraine No. 1533-III dated March 2, 2000]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text> (accessed January 20, 2026) (in Ukrainian).

11. Pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia u zviazku z tymchasovoiu vtratoiu pratsezdatsnosti ta vytratamy, zumovleny my narodzhenniam i pokhovanniam: Zakon Ukrainy No 2240-III vid 18.01.2001 [On Mandatory State Social Insurance in Connection with Temporary Disability and Expenses Caused by Birth and Burial: Law of Ukraine No. 2240-III dated January 18, 2001]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2240-14#Text> (accessed January 20, 2026) (in Ukrainian).

12. Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia: Zakon Ukrainy No 1058-IV vid 09.07.2003 [On Mandatory State Pension Insurance: Law of Ukraine No. 1058-IV dated July 9, 2003]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105815> (accessed January 20, 2026) (in Ukrainian).

13. Pro zbir ta oblik yedynoho vnesku na zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia: Zakon Ukrainy No 2464-VI vid 08.07.2010 [On Collection and Accounting of the Single Contribution for Mandatory State Social Insurance: Law of Ukraine No. 2464-VI dated July 8, 2010]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (accessed January 20, 2026) (in Ukrainian).

14. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo reformuvannia zahalnooboviazkovoho derzhavnoho sotsialnoho strakhuvannia ta lehalizatsii fondu oplaty pratsi: Zakon Ukrainy No 77-VIII vid 28.12.2014 [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Reforming Mandatory State Social Insurance and Legalization of the Payroll Fund: Law of Ukraine No. 77-VIII dated December 28, 2014]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-19#Text> (accessed January 20, 2026) (in Ukrainian).

15. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia" ta Zakonu Ukrainy "Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia": Zakon Ukrainy No 2620-IX vid 21.09.2022 [On Amendments to the Law of Ukraine "On Mandatory State Social Insurance" and the Law of Ukraine "On Mandatory State Pension Insurance": Law of Ukraine No. 2620-IX dated September 21, 2022]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2620-20#Text> (accessed January 20, 2026) (in Ukrainian).

16. Pro derzhavni finansovi harantii medychnoho obsluhovuvannia naseleння: Zakon Ukrainy No 2168-VIII vid 19.10.2017 [On State Financial Guarantees of Medical Care for the Population: Law of Ukraine No. 2168-VIII dated October 19, 2017]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text> (accessed January 20, 2026) (in Ukrainian).

Дата надходження статті: 05.12.2025

Дата прийняття статті: 18.12.2025

Дата публікації статті: 29.12.2025